

Жарко БУРОВИЋ

ПЕСМЕ ПОТОЊЕГ ВРЕМЕНА

Алек Вукадиновић: *Пјесме поштоњеј времена*,
издање »Универзитетске ријечи« Никшић, 1991.

Проблем стварности означава преплет онога што се дешава на временском плану и онога што се дешава у зони просторног догађања. Нека стриктна граница ту се не може повући, јер је свет тако творен да се у њему репродукује и минула повест у будућа човекова судбина. Најбоље се то читује у песничком изразу који »шета« од односа до односа у сфери промишљања да би том »шетњом« повезао узроке и последице. Алек Вукадиновић песнички израз највећима усмерава ка прошлости, сматрајући је постојбином узрока. Дакако, та се прошлост досеже уобразиљом, тим пресудним постулатом поетског чина. Он уобразиљу сквата и као врсту чаровања које се снажно улива у живот.

Ниједан се човеков гест не може одиграти без ослањања на мисао. Она је покретач духовних склоности да се далеко и загонетно приближи и значењски дешифрује, не по принципу неког статичког знака него по принципу сталних изменљивости не само духовног него и сензибилног склопа: *Пејзаж — није да се смири / Бескрај — није да јочине*. У тој ознаци коју апострофира песник изречена је права лепота света. Немир и кретање представљају круну живота, која је своју енергију пренела из космичког брескраја у људско биће и тако осмислила његов егзистентни статус.

Шта је по Вукадиновићу живот? Он је »птица вечна бега«. Другим речима то је дух који је увек у потрази за новим облицима живота, стремићи једнако ка дубини, пошто је она изврнута висина. За песника је то мера сажетости. Истина, он је доживљава као афективну или чулну одредницу. Иза једног таласа чулних осећања наилазе нова, са друкчијим видом мислене па и звучне припадности. Вукадиновић је мајстор да појам мислености и звучне игре доведе до пуног склада. Међутим, за нас је важно маркирање удеса унутар тога склада. Све је у њему у мобилизациској превоћи — и дух и чула. Они исказују и боју и немир патничке душе, која је одувек велики изазов вечности: *Вечности се слика сћара / у најдубљем сну одмара*.

Песник мири два пола човекове манифестације. На једној страни кола стрепња и ужас, а на другој доминира наглашено осећање екстазичног живота. Оба су у функцији контрастирање лепоте, без обзира што и гротескно зна да обележи властиту вертикалу пресека: *Зло је у срцу, лаби, скуда / Безжимо, Боже — али куда!* Читајући Вукадиновићеву

поезију стиче се утисак да песниково није да поправља свет. Његово је да разгрће таму у коју је човек бачен не би ли се целовитије назрео његов лик и његова злекуда судбина. Човеку је дато да пакао подноси. Да трајући остави нза себе траг памћења или неке успомене. Уосталом, ми се у њима најевидентније распознајемо: *У њејазжу куће лампа / Одјонеша сан живоша.*

Упркос сатанизованом свету, који отвара »бездан звездане злоће«, није запречен пут ка нади. Мисао човека одувек се темељила на томе да избегне присуство несреће, али је он сам изазива. Несмишљајни гест увод је у агонију, а свет све више постаје глув на врлину, на озарје људског геста. Као што пијанац одаје човека са илгузијом вештачке вечности, тако и човек садашње роботизоване свести није свестан да неразумевање природе представља крај лепоте. Постаје, како то песник каже, *Поштоње време*. Ево како поета одсликава нарушени ред у природи и нама: *Залазе боје видљивој друма / Залазе куће, залази шума / Усиа су љуба, речи су неме / Поштоње време, Поштоње време...*

Основна мисао песника огледа се у потреби да растурени свет простора обједини и есенцијализује, да га одреди према вечности, да му да симултаност игре и смисла, дакако кроз поетску фокусирацију пошто је она са становништа искуства најпозванија да именује лепоте и вредности. Простор сам за себе не значи ништа уколико није у спрези са нашим извиђањем или ослушкивањем, уколико се није уселио у свест и чула. Вукадиновићева врлина лежи баш у томе спајању. Битно је конституисати простор, а он се, у песниковом случају, конституише кроз дух, кроз мисао.

И ружноћа има појавност лепоте ако је добила песничку пуноћу. Ту мислимо у првом реду на Вукадиновићеве »Унезверене пејзаже« и на »Луди свет«, који се у нечему заснивају на бодлеровској пројекцији света. Знамо да појам лепоте код Бодлера има двојак склоп. Једно је у знаку оличења лепоте саме, а друга је антиподне нивелације и запачења. И рај и пакао живе под истим кровом човекове знатжеље. Наш песник то је добро поетски артикулисао. Колико је измењена мапа унутрашњег света, толико је вредност његова. Чини нам се да је Вукадиновићева мапа тога света разуђена и лирски успешно моделована. Ја бих рекао да он то чини снагом правог мајстора поетске речи. Код њега се расположења сукцесивно исцрпљују, но увек у благој лирској спектрури. Доживљај има екстатично стање, а време, тај стални песников опсесив, има реверзибилни ток. Стално се даје у новим комбинацијским односима, који се као исказна категорија хармонично распростиру.

Будимир Дубак Вукадиновића је довео у однос са Момчилом Настасијевићем. Ту је мислио у првом реду на сродност у погледу сажимања израза као и на скривеност смислова и унутар стиха. Таква опаска је на месту, али ми бисмо тај елеменат сродности проширили и на Бранка Миљковића, посебно у првим Алековима књигама — Првом делиријуму и збирци Кућа и гост. Вукадиновић негује лелујави покрет стиха, филозофски се одређује према пролазности и смрти, слично Миљковићу, али он то трајање пролазности даје са више лирских дрхтаја које је произвела узнемирена песникова душа.

Вукадиновић гради стих на подлози опсене. Знамо да је ту премоћ инаугурисао Маларме а здушно га прихватили они песници који се баве чаровањем речи. Суштина је основни корелатив узбуђења, а до ње се долази оним типом расположења које има моћ узнесења и игровне

страсти. Песник се овде не јавља у улози посматрача него дослуђивача који се занима оним иза граница реалног. Вукадиновић пева баш тај невидљиви а стварни свет. Свет који тражи станиште у сву и слутњи.

Човек који се налази испод небеског окна, обично се мисли да је срећни обитавалац азура. Они који дубље виде знају да то није тако. Азур је спољни декор, а душа је посве друкчијег састава. Тамна и страхом укрштена. Што се оно каже: у својој је кући гост! Вукадиновић призива много шта што би опитомило далеку душу човека, али се ум не да ставити ни у какве узде. Он је сав у нереду, у дуализму са светом као катарзичном судбином. Спаса нигде. Чак и кућно станиште постаје зверно: *Уснуо њејзж, блаиу врџи: Кућа или крајки шрејей смрџи.*

Сан је овде присутан, да би се превазишла смрт. И да би човек закорачио ка себи. Вукадиновић је поуздан водич на томе путу.